

22.5.2012 VÄLIRAPORTTI 1.1.–30.4.2012

HANKEPÄÄTÖKSEN SAAJA: VÄSTERBOTTENIN MUSEO
DIAARINUMERO: 304–201000913
YHTEYSHENKILÖ: JANS HEINERUD
PARTNERI: MUSEOVIRASTO
YHTEYSHENKILÖ: HELENA TASKINEN
HANKKEEN NIMI: **SKOGENS KULTURARV I KVARKENREGIONEN 2 (SKAIK2)**

1. Hankkeen tausta

Idea metsiin ja arkeologiseen kulttuuriperintöön liittyvästä pohjoismaisesta projektista syntyi kevättalvella 2007, jolloin Västerbottenin museo Uumajasta otti yhteyttä Museovirastoon ja ehdotti yhteistä hanketta. Kevään 2007 yhteistyöpalaverissa todettiin, että Pohjanmaan ja Västerbottenin pitkä yhteinen historia, ympäristöolosuhteet, metsien arkeologinen kulttuuriperintö sekä lisääntynyt tehometsätalous tarjoavat mielenkiintoisen ja haastavan perustan yhteiselle projektille. Projektin tärkeimpänä tavoitteena on vähentää metsätalouden aiheuttamia muinaisjäänösvahinkoja laaja-alaisella yhteistyöllä, koulutuksella, tiedotuksella ja uudenlaisia menetelmiä kehittämällä. Päämäärä on kunnianhimoinen ja sen saavuttamiseksi on tärkeää hyödyntää kaikki mahdollinen kokemus ja osaaminen Merenkurkun molemmin puolin.

SKAIK -hanke on aloitettu vuonna 2009 vuoden mittaisena innovaatioprojektina (**SKAIK1**). Pilottivuoden uutta luoneet tulokset ja laaja-alainen yhteistyö kannustivat hakemaan projektille jatkoa. Toteuttamishankkeessa 2011–2013 (**SKAIK2**) Suomen yhteistyökumppaneiden Museoviraston ja Metsäkeskuksen lisäksi mukana ovat myös Metsänhoitoyhdistys Etelä-Pohjanmaa, UPM, Metsäliitto, Stora Enso, Metsähallitus, Pohjanmaan museo sekä alueen kunnat.

2. Hankkeen tavoitteet

Hankkeen Suomen kohdealueeksi on valittu Kyrönmaa, joka on Laihian, Isonkyrön ja Vähänkyrön kuntien muodostama seutukunta. Hankkeessa jatketaan metsien kulttuuriperinnöstä tiedottamista ja koulutusta tarjoamalla informaatiota metsäalan toimijoiden lisäksi erityisesti metsänomistajille ja metsäalan oppilaitoksille. Suuri osa Kyrönmaan muinaisjäänöksistä ja kulttuurikohteista sijaitsevat nykyisissä talousmetsissä. Projektissa luodaan yhteistyössä metsäalan ammattilaisten kanssa metsätalouden tarpeisiin soveltuvia menettelytapoja ja käytäntöjä, jotta kohteet voidaan ottaa mahdollisimman hyvin huomioon metsien käytössä ja hoidossa. Suomen osuudessa metsien arkeologista kulttuuriperintöä esitellään valikoituja muinaisjäänöksiä kunnostamalla, esittelemällä niitä opastein maastossa ja Internet-hakujen avulla. Käyntikohteiksi valitaan muinaisjäänöksiä, jotka sijoittuvat opastetun kulttuuri- ja luontoreitin varteen. Kohteiden saavutettavuuden ja hoidon jatkuvuuden kannalta on tärkeää, että ne voidaan linkittää seudulla jo entuudestaan toimivaan virkistys- ja matkailukäyttöön.

Hankkeen Suomen tavoitteet toteuttamisvaiheessa 2011–2013 ovat:

	2011	2012	2013
Metsäalan yhteistyö	Metsänomistajien informointi ja koulutus, muinaisjäännökset ja metsänkäsittely	Metsäalan oppilaitokset, neuvonta, tiedottaminen, luonto- ja kulttuurireitin suunnittelu, metsien arvokkaat elinympäristöt, ympäristötukineuvonta	Toimintaohje metsänkäsittelystä muinaisjäännösalueilla, luonto- ja kulttuurireitin toteutus
Inventointimenetelmien kehittäminen	Kehittäminen ja testaaminen	Menetelmän käyttöönotto	Käyttökokemukset, arviointi, kehittämistarpeet
Metsien kulttuuriperinnön inventointi	Kenttätyöjaksot Kyrönmaalla; Laihia, Isokyrö ja Vähäkyrö	Kenttätyöjaksot Kyrönmaalla; Laihia, Isokyrö ja Vähäkyrö	Yhteenveto kenttätyön tuloksista, maastotarkastuksia reiteillä ja hoitokohteilla
Tietojärjestelmien kehittäminen	Inventointitietokanta, kehittäminen, testaus ja toteuttaminen	Inventointitietokannan käyttöönotto	Käyttökokemukset, arviointi, kehittämistarpeet
Tiedotus	www-sivut, esitelmät ja tiedotteet, mm. EAA Oslo	Reittien ja esittelykohteiden opasteiden suunnittelu, esitelmät ja tiedotteet	Taskuopas metsänkäsittelystä muinaisjäännösalueilla, käyntikohteiden esittelyt www-sivuilla, esitelmät ja tiedotteet
Rajat ylittävä yhteistyö	Yhteiset ekskursiot, maastotyöt, kokoukset, seminaarit, yhteistyöverkoston luominen	Yhteiset ekskursiot, kokoukset, maastotyöt ja yhteistyöverkoston seminaari	Yhteiset kokoukset ja yleinen seminaari metsien kulttuuriperinnöstä - neuvottelupäivät

Toteuttamishankkeen Suomen ensimmäisen väliraportointikauden vuonna 2012 tuloksia on listattu raportin luvussa 4.

3. Hankeorganisaatio

Projektia johdetaan kahdella tasolla. Ylin johto koostuu ohjausryhmästä, jossa on edustaja jokaisesta hankeosuudesta sekä kolmesta yhteistyötahosta. Projektin johtajana on Jans Heinerud Västerbottenin museosta. Molempien maiden projektiryhmät ovat koonneet oman referenssiryhmän, jonka edustajisto koostuu tärkeimmistä yhteistyötahoista ja sidosryhmistä. Ryhmä toimii projektin tavoitteisiin liittyvänä informaation, keskustelun, kokemusten ja tiedon välitysohjelmina. Hankkeen Suomen osuudesta, projektin partnerin ominaisuudessa, vastaa Museovirasto. Kenttätyöryhmän muodostavat kaksi arkeologia, Vesa Laulumaa ja Satu Koivisto, jotka vastaavat pääosin myös projektihallinnasta. Museoviraston suojelusta ja hoidosta vastaavat arkeologit, Helena Taskinen, Tuula Heikkurinen-Montell ja Satu Mikkonen-Hirvonen sekä Arkeologisten kenttäpalveluiden yli-intendentti Marianna Niukkanen osallistuvat hankkeeseen virkatyönsä puitteissa. Yhteistyötahoina Ruotsissa ovat Västerbottenin museo, Lyckselen metsämuseo ja Västerbottenin läänin metsäkeskus sekä Skellefteån kunta, Västerbottenin lääninhallituksen kulttuuriympäristöosasto, metsätalous, kotiseutuliike ja yhdistykset. Suomen yhteistyökumppaneiden Museoviraston ja Metsäkeskuksen lisäksi mukana ovat Metsänhoitoyhdistys Etelä-Pohjanmaa, UPM, Metsäliitto, Stora Enso, Metsähallitus, Pohjanmaan museo sekä alueen kunnat.

Suomen SKAIK -projektiryhmän kokoamassa referenssiryhmässä on edustajat seuraavilta tahoilta: Metsäkeskus, Metsänhoitoyhdistys Etelä-Pohjanmaa, UPM:n, Metsäliiton ja Stora Enson paikallistoimistot, Metsähallitus, Metsäkeskus Tapio, Pohjanmaan museo, Laihian Kotiseutu- ja museoyhdistys sekä Kyrönmaan kunnat. Toteuttamisvaiheessa jatketaan metsien kulttuuriperinnöstä tiedottamista ja koulutusta tarjoamalla informaatiota metsäalan toimijoiden lisäksi erityisesti metsänomistajille ja metsäalan oppilaitoksille. Tiedotus- ja koulutustilaisuudet järjestetään yhteistyössä Metsäkeskuksen kanssa. Toteuttamishankkeen referenssiryhmän ensimmäinen kokoontuminen järjestettiin Seinäjoella marraskuussa 2011.

Projektista tiedotetaan projektin yhteisillä www-sivuilla sekä Museoviraston ja Västerbottenin museon omilla Internet-sivuilla. Projektisivuilla kerrotaan inventointien tuloksista ja metsien kulttuuriperinnöstä myös kuvin ja kartoin. Sivuille on linkitetty suojelurekisterit, kulttuuriperintöä ja niiden virkistyskäyttöä esittelevät sivustot ja muut tietolähteet. Projektista lähetetään myös mediatiedotteet kaksi kertaa vuodessa. Projektin tulosten pohjalta laaditaan uudistettu toimintaohje muinaisjäännettöjen huomioon ottamisesta metsien käsittelyssä, metsäsuunnitelmaan liitettävä ohjeistus metsänomistajalle sekä taskuopas metsien muinaisjäännettöistä. Esitteet julkaistaan suomeksi ja ruotsiksi. Tekeillä on myös opetuselokuva metsänkäsittelystä muinaisjäännettöalueilla. Inventoinneissa todetuista muinaisjäännettöistä lähetetään ilmoitus maanomistajalle. Projektin tulokset julkaistaan pääosin sähköisenä, mutta niitä voidaan hyödyntää myös muussa alueen kulttuuriperintöön liittyvässä julkaisu- tai näyttelytoiminnassa. Projektia esitellään myös alan kansallisissa ja kansainvälisissä seminaareissa ja konferensseissa.

4. Hankkeen toiminta pääpiirteittäin kaudella 1.1.–30.4.2012

Tämä väliraportti käsittelee projektin Suomen partnerin, Museoviraston, osuutta osana laajempaa kokonaisuutta SKAIK2 -toteuttamishankkeen **neljännellä** raportointikaudella 1.1.–30.4.2012. Projektitutkijoiden toimipaikkana on Helsinki, jossa heillä on työtilat.

Projekti on jaettu kolmeen, osittain limittävään vaiheeseen:

1. 1.3.–30.4. suunnittelukausi
2. 1.5.–30.10. maastotyökausi
3. 1.11.–28.2. jälkityö- ja raportointikausi

Tämän raportointikauden, 1.1.–30.4.2012, aikana ovat toteutuneet seuraavat hankkeen jälkityö- ja raportointi- sekä suunnittelukauden toimenpiteet:

Tiedottaminen

- päivitettiin projektin suomenkieliset www-sivut 2.1.
http://www.nba.fi/fi/ajankohtaista/kansainvalinen_toiminta/yhteistyohankkeita/skaik
- pidettiin SKAIK-projektin esitelmä "Tehoja taimikkoon - LiDAR-aineistot arkeologin apuna metsäalueiden inventoinnissa" Museoviraston Arkeologiset kenttäpalvelut -yksikön järjestämässä seminaarissa Kansallismuseossa Helsingissä 16.2.
- julkaistiin projektin ruotsinkieliset www-sivut 27.2.
http://www.nba.fi/sv/om_oss/internationell_verksamhet/internationella_projekt/skaik
- lähetettiin abstrakti SKAIK-projektin esitelmästä "Education before punishment. Prevention of damages to the cultural heritage sites in forests" EAA:n (European Association of Archaeologists) vuotuisen konferenssiin Helsingissä 29.8.-1.9.
- pidettiin SKAIK-projektin esitelmä Helsingin yliopiston Ruralia-instituutin Luonnon- ja maisemanhoitotöiden koulutushanke & Viherympäristöliitto ry:n järjestämässä koulutusseminaarissa "Luonnon-, maiseman- ja ympäristöhoito – hyviä käytäntöjä ja kokemuksia" Seinäjoella 12.4.

Viranomaisyhteistyö

- osallistuttiin Museoviraston ja Maa- ja Metsätalousministeriön väliseen viranomaisneuvotteluun kansallisesta metsäohjelmasta (KMO) ja metsien kulttuuriperinnön säilymisen turvaamisesta 12.1. Helsingissä, jossa esiteltiin SKAIK-projektia
- pidettiin projektin suunnittelupalaveri Metsäkeskuksessa Seinäjoella 20.2.

- tehtiin tilaus Suomen metsäkeskuksen Rannikon alueen ruotsinkielisestä asiantuntija-avusta SKAIK-toteuttamishankkeessa

Inventointi

- käytiin läpi arkistoaineistoja Isonkyrön ja Vähänkyrön alueilta Museoviraston arkistossa
- hankittiin välineistöä inventoinnin dokumentoinnin kehittämiseksi ja testaamiseksi sekä maastotyöskentelyyn

Kehittäminen ja koulutus

- analysoitiin LiDAR-ilmalaserkeilausaineistoista tehtyjä vinovalovarjostuksia Kyrönmaan alueelta
- osallistuttiin Museoviraston Kenttäpalveluiden järjestämään ”Kesän 2011 kenttätyöt” -seminaariin Kansallismuseossa Helsingissä 16.–17.2.
- osallistuttiin HY:n Ruralia-instituutin ja Viherympäristöliitto ry:n järjestämään koulutusseminaariin ”Luonnon-, maiseman- ja ympäristönhoito - hyviä käytäntöjä ja kokemuksia” Seinäjoella 12.4.

Kulttuuriperinnön esittely

- aloitettiin suunnittelutyö kulttuuriperintöreitien ja opastaulujen laatimiseksi hankkeen kohdealueella Kyrönmaalla
- luonnos Jätinhaudanmaan muinaisjäänösopastukseksi huhtikuussa (graafinen suunnittelija Mikael Nyholm)

Projektihallinta

- raportti kolmannelta väliraportointikaudelta 19.1.
- tilintarkastajan lausunto 31.1.
- järjestettiin SKAIK projekti- ja ohjausryhmän kokous Helsingissä 28.–29.2.
- järjestettiin SKAIK projektiryhmän kokous Helsingissä 14.3.
- väliraportin 3 käännös Multidoc Oy:ltä 9.2.
- lähetettiin sopimus Suomen valtion kansallisesta vastinrahoituksesta Pohjanmaan liittoon 2.1.
- projektin sisäinen siirto ja tilaussopimus Museoviraston Kulttuuriympäristön suojeluosastolta Kulttuuriympäristön hoito-osaston Kenttäpalvelut -yksikköön projektityöntekijöiden (Laulumaa ja Koivisto) työsuhteiden vakinaistamisen johdosta vuoden 2012 alusta

Projektin toiminta raportointikaudella 1.1.–30.4. painottui vuoden 2011 kenttätöiden jälkityö- ja raportointivaiheeseen sekä tulevan kenttätyökauden suunnitteluun. Hankkeen tuloksia esiteltiin seminaareissa ja yhteistyökokouksissa. Myös sähköiseen tiedotukseen panostettiin ja Museoviraston kansainvälisissä projekteissa sijaitsevat SKAIK-projektin sivut päivitettiin ja käännettiin ruotsiksi. Väliraportointikauden aikana valmistauduttiin myös jo tulevan kesän kenttätyöjaksoon Kyrönmaalla. Museoviraston arkistossa käytiin läpi Laihan, Isonkyrön ja Vähänkyrön arkistoaineistoja ja hankittiin kenttätyövälineitä maastotyön tehostamiseksi ja menetelmien kehittämiseksi.

Helmikuussa järjestettiin suunnittelupalaveri Suomen metsäkeskuksen Seinäjoen toimistossa. Palaverissa käytiin läpi vuoden 2012 suunnitellun metsäalan yhteistyön käytännön toteutus, mm. sovittiin yhteistyön painopistealueet, yhdessä järjestettävien metsäalan oppilaitosten koulutuspäivämäärät ja kulttuuriperintöreitien suunnitteluvastuut. Pohjanmaan alueen metsäalan oppilaitokset ovat aktiivisesti osoittaneet kiinnostusta projektin järjestämään muinaisjäänöskoulutukseen ja ensimmäiset koulutustilaisuudet tullaan järjes-

tämään toukokuussa 2012. Palaverissa keskusteltiin myös Metsäkeskuksen Rannikon alueen ruotsinkielisestä asiantuntija-avusta SKAIK-toteuttamishankkeessa. Tilaus asiantuntijayhteistyöstä tehtiin maaliskuussa 2012. Myös hankkeen kulttuuriperintöreitin suunnittelutyössä hyödynnetään Metsäkeskuksen kokemuksia ja osaamista reitistöjen toteuttamisessa. Vuosi 2012 tullaan varaamaan suunnittelutyölle ja toteutus tehdään vuonna 2013. Graafinen suunnittelija Mikael Nyholm vastaa reitistön graafisesta ilmeestä ja taiteilija Tom Björklundin kanssa on jo käyty keskustelua opastaulujen kuvituksista.

SKAIK2-toteuttamishankkeen ohjaus- ja projektiryhmän kokous järjestettiin Museoviraston toimesta Helsingissä helmikuun lopulla. Kaksipäiväiseen kokoukseen osallistuivat Berit Andersson ja Jans Heinerud Västerbottenin museosta, Helena Gustafson ja Göran Lindberg Skogstyrelsen Region Nordista, Katrin Nygren Västerbottenin lääninhallituksen kulttuuriympäristöosastolta, Iréne Gustafson Lyckselen metsämuseosta, Matti Seppälä ja Lars-Åke Ekman Suomen metsäkeskuksen Etelä-Pohjanmaan ja Rannikon alueelta sekä Helena Taskinen, Satu Mikkonen-Hirvonen, Marianna Niukkanen, Vesa Laulumaa ja Satu Koivisto Museovirastosta. Kokouksessa keskusteltiin vuoden 2012 hankeyhteistyöstä, hallinnollisista asioista ja summattiin tähän mennessä saavutettuja tuloksia. Seuraava ohjaus- ja projektiryhmän kokous sovittiin pidettävän Västerbottenissa Ruotsissa syksyllä 2012.

Projektin tutkijat aloittivat työnsä Museoviraston Kulttuuriympäristön hoito -osaston Arkeologiset kenttäpalvelut -yksikössä (ARKE), Vesa Laulumaa 1.1. ja Satu Koivisto 1.4.2012 alkaen toistaiseksi. Projektin sisäisestä siirrosta ja tilauksesta tehtiin sopimus Kulttuuriympäristön suojelu- (KYS) ja hoito-osaston (KYH) välillä. SKAIK-projektinhallinnasta partnerin ominaisuudessa vastaa edelleen KYS:n Länsi-Suomen yksikkö vastuuhenkilönään yli-intendentti Helena Taskinen, mutta projektin toteuttaminen siirtyi vuoden alusta ARKE:lle. Vuonna 2012 Vesa Laulumaa työskentelee SKAIK-projektissa 7 ja Satu Koivisto 6 kk. Lopun aikaa tutkijat työskentelevät muissa kenttäpalveluiden tilaustutkimuksissa. Siirron yhteydessä myös hankkeen talousraportoinnista vastaa tästedes ARKE:n talousvastaava, kenttätöiden koordinaattori Teija Nurminen.

4. Hankkeen talous

Toteuttamishankkeen kokonaisbudjetti on 937 457 euroa, josta Suomen osuus on 416 856 euroa. Hankkeen Suomen osuuden budjetti kustannuslajeittain ilmenee liitteestä. Koko hankkeen rahoituksesta 50 % on Botnia Atlantica -ohjelmasta ja 30 % kansallista rahoitusta, joka tulee Suomessa Pohjanmaan liitolta ja Ruotsissa Västerbottenin lääninhallitukselta. Hankkeen Suomen partnerin toteutuneet kustannukset kululajeittain ajalla 1.1.–30.4.2012 ilmenevät liitteestä.

5. Hankkeen tulosten hyödyntäminen

Suomen osuudessa metsien arkeologista kulttuuriperintöä esitellään valikoituja muinaisjäännöksiä kunnostamalla ja esittelemällä niitä opastein maastossa sekä Internet-hakujen avulla. Toteuttamisvaiheessa valitaan käyntikohteiksi viidestä kymmeneen muinaisjäännöstä, jotka sijoittuvat erikseen suunniteltavan ja toteutettavan reitin varteen. Kohteiden saavutettavuuden ja hoidon jatkuvuuden kannalta on tärkeää, että ne voidaan linkittää seudulla jo entuudestaan toimivaan virkistys- ja matkailukäyttöön. Kohteet valitaan, suunnitellaan ja toteutetaan yhteistyössä Museoviraston, Metsäkeskuksen sekä paikallisten toimijoiden kanssa. Hankkeesta tehdään vuosittain kolme väliraporttia ja yksi loppuraportti Botnia Atlanticalle ja muille rahoittajille. Projekti tuottaa myös erilliset inventointiraportit ja tarvittaessa osaraportteja eri osioista. Pro-

jektin tärkeitä tavoitteita on myös vahvistaa suomalaisten ja ruotsalaisten välistä yhteenkuuluvuutta ja edistää kulttuuriperintöä koskevaa tiedonvaihtoa. Sen varmistamiseksi projektin inventoijat osallistuvat toistensa maastotöihin. Lisäksi järjestetään vuosittain kaksi projektikokousta Suomessa ja Ruotsissa. Vuonna 2012 järjestetään alan työseminaari ajankohtaisista teemoista. Projektin päätteeksi vuonna 2013 järjestetään yleinen seminaari, jossa perustetaan yhteistyöverkosto ja keskustelufoorumi Merenkurkun metsien kulttuuriperinnöstä. Projektin tuloksista kerrotaan myös muissa alan seminaareissa ja julkaisuissa.